

HOẠT ĐỘNG VUI CHƠI VỚI SỰ PHÁT TRIỂN ĐẠO ĐỨC CHO THIẾU NHI

• TS. NGUYỄN DỤC QUANG

Viện Chiến lược và Chương trình giáo dục

Giao dục đạo đức là một quá trình lâu dài và phức tạp. Đó là quá trình hình thành một cách có hệ thống niềm tin đạo đức, tình cảm đạo đức và hành vi đạo đức.

Giáo dục đạo đức là một mặt của hoạt động giáo dục, một nội dung công tác rất khó khăn và phức tạp của những người làm công tác giáo dục. Giáo dục đạo đức được xem là nhiệm vụ cực kì quan trọng trong quá trình giáo dục ở nhà trường phổ thông nói chung, trường tiểu học và THCS nói riêng. Giáo dục đạo đức nhằm hình thành ở học sinh những nét tính cách tích cực và những quy tắc hành vi được thể hiện trong thái độ, trong cách ứng xử đối với bạn bè, gia đình, với những người khác, với Tổ quốc, công việc, với thiên nhiên và xã hội. Có thể nói, giáo dục đạo đức cho thiếu nhi - học sinh là làm cho nhân cách các em phát triển đúng về mặt đạo đức, tạo cơ sở để các em ứng xử đúng đắn trong những mối quan hệ nêu trên, làm cho các em nắm được các mối quan hệ đạo đức mới là những mối quan hệ thể hiện sự hài hoà giữa lợi ích cá nhân và lợi ích xã hội. Cho nên, công tác giáo dục trước tiên là phải chăm lo bồi dưỡng đạo đức cho thiếu nhi, coi đó là cái gốc của sự phát triển nhân cách.

Trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước hiện nay, khi yếu tố con người được đặc biệt coi trọng thì tiềm năng trí tuệ cùng với sức mạnh tinh thần và đạo đức của con người cũng được đề cao. Vì vậy, nâng cao chất lượng, hiệu quả giáo dục đạo đức cho thiếu nhi là đòi hỏi thường xuyên và cấp thiết của công tác giáo dục. Đặc biệt trong giai đoạn hiện nay, "vấn đề đạo đức của thế hệ trẻ không chỉ là vấn đề của một đất nước mà là vấn đề mang tính toàn cầu của thời đại, là điều kiện quan trọng để bảo vệ sự sống còn và tương lai của loài người" (Aurello Peccei - Một trăm trang viết về tương lai - Suy nghĩ của Chủ tịch câu lạc bộ Roma - Paris, 1981).

Đạo đức biểu hiện trong hoạt động, vì vậy việc giáo dục đạo đức cần phải thông qua hoạt động đa dạng, nhiều hình nhiều vẻ. Hoạt động là dịp để thiếu nhi bộc lộ thái độ, tình cảm, hành vi đạo đức. Bởi vì, ở đó diễn ra sự giao lưu giữa các em với nhau, giữa các em với những người lớn khác. Các em tự bày tỏ hiểu biết của mình qua

hành vi, thái độ cư xử khác nhau, trong những tình huống rất khác nhau. Và do đó, các em có dịp để rèn luyện, củng cố niềm tin đạo đức một cách vững chắc hơn, làm cơ sở cho hành vi ứng xử hàng ngày của các em.

Hoạt động, đó là nhu cầu không thể thiếu được của thiếu nhi. Đặc biệt, hoạt động vui chơi đối với thiếu nhi được coi như "món ăn tinh thần" mà thiếu nó, trẻ em của chúng ta sẽ bị hạn chế nhiều trong sự phát triển nhân cách toàn diện. Bác Hồ đã từng dạy những người làm công tác giáo dục thiếu niên nhi đồng rằng "Trong lúc học cũng cần làm cho chúng vui, trong lúc vui cũng cần làm cho chúng học". Chính trong quá trình học, trẻ em cần phải được hoạt động, vui chơi nhằm thúc đẩy sự học của chúng, đồng thời góp phần giảm nhẹ sự căng thẳng về trí tuệ, tạo điều kiện thúc đẩy các nhiệm vụ giáo dục khác như: giáo dục đạo đức, giáo dục thẩm mỹ và giáo dục thể chất.

Để giáo dục đạo đức cho thiếu nhi, có thể thông qua con đường dạy và học các môn văn hoá, qua con đường tổ chức các hoạt động, trong đó có hoạt động vui chơi. Song, đối với lứa tuổi thiếu nhi, hoạt động vui chơi có ý nghĩa to lớn trong sự phát triển bộ mặt đạo đức của các em.

Thật vậy, nói đến hoạt động vui chơi là nói đến các trò chơi, nói đến các hoạt động giải trí bổ ích. Bằng những hoạt động vui chơi sinh động thông qua các trò chơi, bồi dưỡng cho học sinh tinh thần tập thể, ý thức tổ chức kỉ luật, tính thật thà, lòng dũng cảm, ý chí lạc quan, yêu đời, giúp cho các em có thể có nghị lực để vượt qua khó khăn trong học tập và rèn luyện hàng ngày. Như A.X. Macarenco có viết: "Trò chơi có ý nghĩa quan trọng đối với đời sống của thiếu nhi cũng như mọi hoạt động và công tác của người lớn. Tinh thần của các em trong lúc chơi như thế nào thì sau này khi lớn lên trong công tác phần lớn cũng như vậy. Cho nên, sự giáo dục đối với những nhà hoạt động tương lai trước hết phải biết bắt đầu từ trò chơi". Có như vậy chúng ta mới thấy hết giá trị của trò chơi, của các hình thức hoạt động vui chơi đối với việc giáo dục thiếu nhi. Nhấn mạnh vai trò của trò chơi trong việc giáo dục thế hệ trẻ, N.C. Grupcaia cho rằng trò chơi là một nhu cầu của cơ thể trẻ em đang phát triển,

rằng trò chơi là "một trong những phương tiện quan trọng để phát triển thói quen tổ chức của các em". Thói quen tổ chức được biểu hiện ở tính chủ động trong công việc, tính kế hoạch rõ ràng khi thực hiện nhiệm vụ, tính sáng tạo trong quá trình hoạt động và đặc biệt là ở tinh thần tập thể. Trong khi chơi, thiếu nhi luôn thể hiện sự quan tâm, giúp đỡ lẫn nhau vì danh dự của nhóm mình, tổ mình, tập thể lớp mình. Và chính khi đó, các em có dịp để rèn luyện những nét tính cách tốt như: sự thông cảm, lòng trung thực, ý chí vượt khó, tinh thần và khả năng hợp tác v.v... phù hợp với những chuẩn mực đạo đức đã được học qua các bài học đạo đức.

Trong quá trình lôi cuốn học sinh vào hoạt động thực tiễn, hoạt động vui chơi, cần hình thành cho các em những mối quan hệ đạo đức. A.K. Macarencô đã từng nói: "Chúng ta có thể yêu cầu một người làm việc thật nhiều, nhưng nếu không đồng thời giáo dục cho người đó về mặt đạo đức và về mặt chính trị, nếu anh ta không tham gia hoạt động xã hội thì quá trình lao động này chỉ mang tính chất một quá trình trung lập, không có ý nghĩa xã hội và đạo đức". Hoạt động vui chơi đưa các em vào thế giới của sức tưởng tượng, của sự sáng tạo, của ý chí vượt lên mọi trở ngại để giành lấy thắng lợi vẻ vang. V.A. Xukhômliński cho rằng "Trong trò chơi, thế giới mở ra trước mắt các em, những năng lực sáng tạo của cá nhân cũng được bộc lộ". Chính năng lực sáng tạo ấy đã giúp các em trưởng thành, tạo một niềm tin vững chắc ở khả năng của bản thân, góp phần giáo dục ý chí tự khẳng định mình.

Chơi là một hoạt động không thể thiếu được của thiếu nhi. Chỉ có qua vui chơi mới thoả mãn nhu cầu hoạt động của trẻ, bồi dưỡng sức khoẻ, kiến thức cho các em, làm cho tinh thần thêm sáng khoái. Đó là một đảm bảo cho việc phát triển tốt về thân kinh và cơ thể, là điều kiện để giáo dục tính yêu đời cho các em. Khi vui chơi thường đòi hỏi các em phải cùng chơi với nhau. Do đó, giữa chúng nảy sinh các mối quan hệ tập thể gắn bó với nhau: giữa các thành viên trong một tập thể và giữa các thành viên của các tập thể khác nhau. ý thức tập thể phát triển là điều kiện rất tốt để giáo dục lòng nhân ái, bao dung giữa trẻ với nhau. Các em sẽ có ý thức tôn trọng nhau, có tinh thần đoàn kết tương trợ, sẵn sàng đóng góp sức mình cho lợi ích chung.

Hoạt động vui chơi còn có tác dụng rèn luyện tinh thần trách nhiệm, tính chính xác, sự nhanh nhẹn, lòng dũng cảm v.v... cho thiếu nhi. Trong vui chơi, mỗi trẻ đều được giao một nhiệm vụ dù là rất nhỏ. Do đó, bản thân chúng phải ý thức được về nhiệm vụ đó để hoàn thành có kết quả. Tinh thần trách nhiệm, nếu được giáo dục

ngay từ nhỏ thông qua hoạt động vui chơi thì sẽ có tác dụng giáo dục mạnh mẽ tới ý thức công dân của trẻ. Đó là ý thức của con người tự trọng, biết sống có trật tự trên dưới, biết tuân theo kỉ luật lao động, hăng hái tham gia công việc chung. Tinh thần trách nhiệm, đó là một trong những nét tính cách không thể thiếu được của người công dân trong giai đoạn hiện nay. Dám nghĩ, dám làm, dám chịu trách nhiệm, đó là yếu tố bảo đảm sự trưởng thành mạnh mẽ của con người hiện nay.

Ngày nay, vấn đề giáo dục nói chung đòi hỏi "có nền tảng rộng", "chuyển từ mặt đơn thuần tri thức sang mặt phát triển toàn diện của người học về trí tuệ, thể lực, tinh cảm xã hội và đạo đức". Vì thế, nhà trường không thể chỉ dừng ở việc truyền thụ tri thức cho học sinh một cách hệ thống và liên tục, mà cần thiết phải tiến hành nhiều hoạt động giáo dục khác nhau, trong đó hoạt động vui chơi được xem như là một hoạt động có tác dụng giáo dục đạt hiệu quả cao, đặc biệt là tác dụng giáo dục đạo đức nếp sống. Có thể nói, qua hoạt động vui chơi, học sinh học được những chuẩn mực hành vi đạo đức một cách nhẹ nhàng, thoải mái, tập luyện những thói quen, những hành vi đạo đức phù hợp với những chuẩn mực đã học một cách tự nhiên, hứng thú.

Tổ chức hoạt động vui chơi cho thiếu nhi một cách đều đặn, có kế hoạch sẽ giúp cho việc giáo dục đạo đức diễn ra thuận lợi và có kết quả. Điều đó cũng phản ánh việc thực hiện và đảm bảo quyền của trẻ em mà Công ước của Liên hợp quốc tại điều 31 có ghi "Các quốc gia thành viên công nhận quyền của trẻ em được nghỉ ngơi và tiêu khiển, được vui chơi và tham gia các hoạt động giải trí phù hợp với lứa tuổi và được tự do tham gia các sinh hoạt văn hoá và nghệ thuật".

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hồ Chí Minh về vấn đề giáo dục, NXB Giáo dục, Hà Nội, 1990.
2. A.K. Macarencô, *Tuyển tập*, Tập 5, Bản Tiếng Nga.
3. V.A. Xukhômliński, *Trái tim tôi hiến dâng cho trẻ*, NXB Giáo dục, Hà Nội, 1988.
4. Raija Rong Singh, *Nền giáo dục cho thế kỉ XXI*, UNESCO PROAP, Viện KHGD, 1994.

SUMMARY

The article emphasizes the role of recreation activities in the moral development of children. For this reason, organizing recreation activities in a regular manner and in a planned way will help provide moral education for children in a more favourable and effective way.